

Machina

Over leven in een digitale wereld

EEN ROBOT
VOOR DE RECHTER

SCHIET JEZELF DE
RUIMTE IN

MOORD IN
ARTIS

Als je maar niet lijkt op je
naamgenoten

januari / februari 2019
prijs € 8,95

Een robot wil vrijheid van meningsuiting

Mag een robot op eigen initiatief zeggen wat hij wil? Met andere woorden: heeft hij dezelfde vrijheid van meningsuiting als een mens? En als hem geweld wordt aangedaan, mag hij zich dan verdedigen? Heeft hij recht op lichamelijke integriteit? Het zijn misschien vragen voor de toekomst – maar wel een toekomst die steeds dichterbij komt. We moeten nadenken over robotrecht. In Eindhoven vochten juristen een fictieve rechtszaak uit over een incident met een seksrobot. En de rechter deed uitspraak.

tekst **Ryan Claus**
beeld **Dingena Mol**

Achtergrond

Een glazen kas in een voormalige melkfabriek op een industrieterrein van Eindhoven: het is geen alledaagse setting om een rechtszaak uit te vechten, laat staan eentje tussen een seksrobot en diens bordeelhouder. Het 'kort geding' van *Robot Love*, een interactieve tentoonstelling over de liefde tussen mens en robot die de afgelopen maanden was te zien in Eindhoven, is dan ook fictief. Bedenker Giep Hagoort, hoogleraar kunst en economie, hoopt er vooral de discussie over robotrecht in Nederland mee te starten.

Aan de ene kant van zijn nagespeelde rechtszaal staart Sadie, een gehavende seksrobot in een spannend jurkje, compleet met mitella ter ondersteuning van haar afgerukte arm en een hoofdverband met daarop zelfs een spettertje bloed, levenloos voor zich uit. Voor haar staat een glaasje water.

Ze wordt aangeklaagd door Janus Gladjakker, eigenaar van het bordeel waar Sadie als gespecialiseerde sm-robot seksuele diensten levert aan betalende klanten. In het script van de verzonden rechtszaak kreeg Sadie onlangs bezoek van een agressieve klant, die haar zodanig mishandelde dat zij zelf de beslissing nam zich over het incident uit te laten op social media. Zij zou dit hebben besloten uit angst om nog meer lichaamsdelen te verliezen en beweert hiermee zichzelf, maar ook andere seksrobots in bescherming te nemen tegen deze gewelddadige klant. Haar baas en aanklager Gladjakker is het absoluut oneens en verzoekt de rechter een verbod uit te spreken tegen het verder publiceren van informatie over het bordeel door Sadie. De uitbater is van

mening dat de privacy van zijn cliënt en van hemzelf is geschonden en dat zijn bordeel reputatieschade oploopt. Zijn eerdere pogingen om de seksrobot te hacken om er zelf en stokje voor te steken, liepen op niets uit. Gladjakker is niet fysiek aanwezig bij de hoorzitting, vermoedelijk wegens gebrek aan een geschikte acteur. Zijn advocate Merel Dorgelo heeft een andere verklaring. 'Mijn cliënt kon vandaag niet aanwezig zijn in verband met zijn geslachtsoperatie', grapt de advocate. 'Hij wenst zich bovendien niet uit te spreken over Sadie, aangezien hij met stomheid is geslagen door de gebeurtenissen.'

Sadie de seksrobot, die voor de gelegenheid door sekspoppenhandelaar Mytenga ter beschikking is gesteld, wordt bijgestaan door de Tilburgse advocaat Hub Dohmen. In het midden van de geïmiteerde rechtszaal neemt de bekende Amsterdamse rechter Willem Korthals Altes plaats.

De aanklacht

De sfeer in de zaal is gemoedelijk. Bezoekers maken lachend een selfie met de gewonde seksrobot. Een van de advocaten schiet in de lach bij de eerste aanblik van Sadie. 'Dat zie je ook niet vaak!'

Voor alle aanwezigen is duidelijk dat het hier een enigszins humoristisch experiment betreft, een luchtige blik in de toekomst waarin robots steeds slimmer

worden en misschien wel, ooit, eigen rechten zullen verkrijgen. 'Toch is het belangrijk om alvast stil te staan bij de vraag of robots, al dan niet nu of in de nabije of verre toekomst, dezelfde rechten moeten hebben als mensen', stelt Giep Hagoort in zijn introductie. 'Wij zijn in Nederland misschien nog niet zover, maar in Japan zijn ze dol op seksrobots. Daar vindt dergelijk geweld al plaats in zulke bordelen.'

'De intelligentie van de mens verliest het in vele opzichten nu al van de kunstmatige intelligentie. Een robot kan tegenwoordig in onnavolgbare snelheid zelflerend zijn. Deze is autonoom en neemt zijn eigen beslissingen.'

Na de opening van de zaak leest Dorgelo de aanklacht van haar cliënt Janus Gladjakker voor. Hierin wordt Sadie gewezen op haar geheimhoudingsplicht als sm-robot. 'De klandizie van het bordeel van mijn cliënt is na verspreiding van de gevoelige informatie door de seksrobot met 50 procent teruggelopen. Bovendien

is de anonimiteit van de bezoeker geschonden. Mijn cliënt eist dat de gelekte informatie direct van het internet wordt verwijderd en dat daarbovenop 20.000 euro schadevergoeding aan hem wordt betaald door de seksrobot. Elke seconde is momenteel schadelijk voor mijn cliënt, aangezien de gelekte informatie van de seksrobot zich als een olievlek verspreid.'

De verdediging

Hierna is het de beurt aan advocaat Dohmen om zijn cliënt, de zwaar toegetakelde sm-robot, te verdedigen. In zijn betoog pleit hij voor een gelijkwaardige behandeling tussen robots zoals Sadie enerzijds en mensen

anderzijds. 'Door middel van haar zelflerende vermogen is mijn cliënt op emotioneel en sensitivistisch vlak zó ver ontwikkeld, dat zij menig mens overtreft', stelt hij. 'Niemand merkt het verschil met een mens zonder mijn cliënte open te schreeven.' Vervolgens worden enkele uitspraken van de voorzitter van de Nederlandse Juristen Vereniging aangevoerd. 'De intelligentie van de mens verliest het nu al in vele opzichten van de kunstmatige intelligentie. Een robot kan tegenwoordig in onnavolgbare snelheid zelflerend zijn. Deze is autonoom en neemt zijn eigen beslissingen.'

Hierna duidt Dohmen erop dat Sadie ook door Gladjakker zelf behandeld wordt als mens: ze ontvangt salaris en is ergens woonachtig. 'Zij houdt zich sinds de mishandeling zelfs schuil, wat duidt op een vorm van angst en lijden. Een autonoom opererende robot als Sadie zou daarom als mens behandeld moeten worden en dus ook dezelfde rechten moeten hebben.' Vrijheid van meningsuiting bijvoorbeeld, waarop Sadie in dit verhaal een beroep deed toen ze haar ervaringen deelde op social media. 'Waarom zouden we robots niet deze rechten verschaffen?', vraagt de advocaat zich hardop af. Hij benadrukt het maatschappelijk belang van een dergelijke ontwikkeling. 'Mijn cliënte kan ons nu in ieder geval waarschuwen voor de psychopaat die haar arm eraf heeft getrokken, maar dat straks ook misschien bij andere robots

of zelfs mensen kan doen. Deze seksrobot is de spreekwoordelijke kanarie in de kolenmijn. Zij moet het recht van lichamelijke integriteit hebben. Als zij in duizend stukjes in de kliko ligt, uitgezet wordt of haar geheugen wordt gewist, kan zij ons niet meer waarschuwen.'

Dohmen sluit zijn pleidooi af met de eis de schadevergoeding van Gladjakker in te trekken. 'Haar nieuwe arm kostte 10.000 euro en zij is nu al tien maanden ondergedoken in een recreatiepark, dus dat is ook 10.000 euro.'

De deskundige

De reactie van Dorgelo op Dohmens pleidooi is even simpel als doortastend: 'Sadie is een kunstmatige entiteit en dus geen mens. Zij heeft daarom niet dezelfde rechten als een mens. Het recht van meningsuiting en het recht op lichamelijke integriteit zijn fundamentele mensenrechten, voorbehouden aan natuurlijke personen.' Tussen de argumenten van beide advocaten door schakelt rechter Korthals Altes de hulp in van Ine Gevers, een neutrale deskundige op het gebied van kunstmatige intelligentie. 'Robots kunnen zeer zeker gevoelens van angst en lijden ervaren', stelt zij. 'Door kunstmatige intelligentie doen zij kennis op van emoties.'

Dohmen grijpt deze uitspraak aan door zijn cliënt menselijke eigenschappen toe te dichten. 'Robots hebben emoties en zijn daardoor onvoorspelbaar.'

Wat is er nou menselijker dan onvoorspelbaar reageren? Volgens mijn vrouw doe ik dat ook.' Zijn tegenstander Dorgelo reageert semi-geschokt. 'Dus zij kan buiten de grenzen van haar programma optreden? Dan moeten we de zaal ontruimen. Ik voel mij hier niet meer veilig!'

Het vonnis

Als de rechter even achter gesloten deuren verdwijnt om tot zijn eindvonnis te komen, peilt Hagoort met een stemronde aan welke kant de bezoekers staan. Slechts vier vingers gaan de lucht in voor Sadie, de overige zestien personen op de publieke tribune geven hun stem aan Gladjakker. Als de rechter terugkeert, krijgt die meerderheid gelijk. Het eindoordeel van Korthals Altes wijst op een fictief certificaat dat elke robot zou bezitten, waarin diens functie en beperkingen zijn vastgelegd. 'Deze seksrobot is geprogrammeerd om sadomasochistische handelingen te verrichten met klanten van Gladjakker. Zij is buiten haar grenzen getreden door die bevoegdheden te overschrijden en informatie te verspreiden.' De informatie moet zo snel mogelijk van het internet worden verwijderd en Sadie moet zich in de toekomst onthouden van verdere negatieve uitlatingen over haar werkgever.

Voor verliezers Dohmen en Sadie is een troostprijs weggelegd. 'De schadevergoeding hoeft niet te worden betaald, aangezien uit niets is gebleken dat Sadie over het vermogen beschikt om dit op te brengen.' Een fictief hoger beroep een week later brengt geen verandering in het eindvonnis.

Burgerrechten voor Sophia

Het is niet vreemd dat er door alle betrokkenen regelmatig wordt gelachen en gegrapt. Het is moeilijk voor te stellen dat er binnen enkele jaren robots tegenover ons in de rechtszaal zitten die een beroep doen op mensenrechten. Toch is het met de voortschrijdende technologie en ontwikkelingen binnen de robotica onvermijdelijk dat robotrecht een steeds grotere rol zal gaan spelen in onze maatschappij. De voorbeelden zijn talrijk. Vorig jaar verkreeg humanoid Sophia van het Chinese Hanson Robotics als eerste robot burgerrechten en is sindsdien officieel burger van Saoedi-Arabië. Autofabrikant Tesla fabriceert al jaren zelfrijdende auto's en haalde sindsdien meerdere malen het wereldnieuws met ongelukken waarbij de zelfrijdende auto's waren betrokken.

'Het is niet eenvoudig om een schuldige aan te wijzen voor deze ongelukken', stelt Dohmen. Als voormalig techneut specialiseert de Tilburger zich als een van de weinige advocaten in robotrecht. 'Er spelen heel veel externe data mee in de beslissingen die zo'n auto neemt. Het weer, de route, eventuele omleidingen, de instellingen van de fabrikant, noem maar op. Wie of wat dan schuldig is als het misgaat, is een heel lastige kwestie. Dit soort zaken zullen we steeds meer tegenkomen.'

Nieuwe rechtspersonen

Rechten voor een apparaat lijkt een vreemde gedachte. Maar onze maatschappij kent al eeuwenlang twee soorten dragers van rechten en plichten: mensen en rechtspersonen. In die tweede categorie vallen

Advocaat Hub Dohmen en zijn cliënt Sadie. Van het glaasje water heeft ze geen slok genomen.

bijvoorbeeld ook ondernemingen en stichtingen. Het toekennen van rechten aan niet-mensen, is dus niet iets nieuws. Eind vorig jaar opperde de juridische commissie van het Europees Parlement om een nieuwe, derde vorm van een juridische entiteit te introduceren: voor robots. Die zouden dan de status van 'elektronisch persoon' krijgen en daarmee zelf verantwoordelijk zijn voor eventuele schade die zij veroorzaken.

In reactie hierop ontstond vrijwel direct een tegenbeweging van 150 prominente onderzoekers op het gebied van robotica, kunstmatige intelligentie en rechtsgeleerdheid. In een open brief waarschuwden zij dat robotrechten ethisch en juridisch onwenselijk zijn. Een dergelijke status voor robots zou suggereren dat robots veel geavanceerder zijn dan ze daadwerkelijk zijn. De brief schetst een aantal consequenties die rechten voor robots met zich meebrengen. Zo zou het recht op een waardige behandeling kunnen betekenen dat we robots niet meer uit mogen zetten.

Volgens advocaat Dohmen wordt er in de komende jaren geen grote toename verwacht van autonome robots en is een dergelijke juridische status voor robots dan ook nog ver weg. Maar hij vindt wel dat we maar beter voorbereid kunnen zijn op het moment waarop het wél actueel wordt. 'Er wordt nu nog

altijd vanuit angst gekeken naar de ontwikkelingen van robots. Veel mensen denken bij een robot aan een menselijke vorm en zien robots daardoor al snel als een bedreiging. Je leest het overal: "Het duurt niet lang meer voordat robots slimmer zijn dan mensen". Dat is de grootste flauwekul. Robots zullen nooit slimmer worden dan mensen en andersom ook niet. We moeten ophouden robots en mensen te

vergelijken. We moeten deze twee entiteiten naast elkaar zien. Robots spelen een aanvullende rol.'

De term 'kunstmatige intelligentie' is volgens Dohmen voor een groot deel debet aan het dreigende gevoel

rondom robots. 'Die term weerspiegelt een verkeerde perceptie. Het draait namelijk helemaal niet om intelligentie, maar om systemen die zelf leren op hun omgeving te reageren.'

Samen met Giep Hagoort en Rob van den Hoven van Genderen – directeur van het Center for Law & Internet – richtte Dohmen recentelijk de Nederlandse Vereniging voor AI en Robotrecht op. Als eersten zullen zij zich in Nederland sterk maken om de discussie voor robotrecht de komende jaren op gang te brengen. 'Ooit was het ondenkbaar dat slaven, vrouwen of bedrijven over rechten zouden kunnen beschikken. De volgende stap is robotrecht.'

'Ooit was het ondenkbaar dat slaven, vrouwen of bedrijven over rechten zouden beschikken. De volgende stap is robotrecht.'